

**EL PATRIMONI
ARQUEOLÒGIC URBÀ:
CONSERVACIÓ
I GESTIÓ.
TAULA REDONA-DEBAT**

Membres de la taula:

Moderador:

J. EMILI AURA (Museu Arqueològic d'Alcoi. Universitat de València)

Ponent

XAVIER MARTÍ (Servei d'Investigació Arqueològica Municipal de València)

Participants:

JOSÉ LUIS SIMÓN (Direcció General de Patrimoni. Serveis Territorials)

JOSEP TORRÓ (Arqueòleg)

AGUSTÍ RIBERA (Servei Arqueològic Municipal d'Ontinyent)

J. Emili Aura

Seguint les pautes ja emprades en les altres dues jornades, prendré la paraula com a moderador per a presentar els membres d'aquesta taula. Ens acompanya Xavier Martí, arqueòleg del Servei d'Investigació Arqueològica Municipal de la ciutat de València, que té una llarga experiència en la qüestió que avui ens reuneix, i a qui se li ha encomanat la ponència sobre el patrimoni arqueològic urbà que acabem d'escoltar. També ens acompanya Agustí Ribera, responsable del Servei Arqueològic Municipal d'Ontinyent. Hem de justificar l'absència de Josep Torrò, que es troba fora de l'Estat espanyol per motius de feina, i per això li ha estat impossible assistir a aquesta jornada; no obstant això, ens ha deixat un text amb la seua intervenció, que llegirem seguidament. Josep Gisbert, arqueòleg municipal de Dénia, que ha excusat la seua assistència. Finalment, ens acompanya José Luis Simón, tècnic territorial de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència a la província d'Alacant.

Després de les intervencions dels membres de la taula, s'obrirà un debat en què esperem una participació nombrosa per part del públic assistent.

Voldria començar amb una qüestió que potser semblarà un poc anacrònica, i és que en certa manera —i no és una ironia— Alcoi té una llarga tradició d'arqueologia urbana. De fet, en 1884 s'excava la gruta de les Llometes, una troballa ocasional que es va produir precisament a causa de l'expansió de la ciutat, i és cert que des d'aleshores les excavacions urbanes, encaminades al que seria el coneixement del patrimoni i del passat de la ciutat, més bé han anat minvant. Només en els últims anys tenim algun testimoniatge continuat i esclaridor del que podria ser-ne el futur, però no vull anticipar-me.

El que sempre m'ha inquietat, i ho he preguntat moltes vegades, és per què una ciutat rica i amb signes d'innovació intel·lectual i de modernitat —com era l'Alcoi del canvi de segle— menysprea el seu passat, el seu passat immediat, el seu passat com a ciutat, com a nucli urbà. Cal recordar que pel que fa a la prehistòria i a l'arqueologia comarcals, Alcoi és possiblement un dels nuclis on es fonamenta la trajectòria d'investigació de tot el País Valencià i fins i tot de l'Estat espanyol, i ací s'excava més enllà de l'àmbit comarcal.

Hi ha una preocupació ben manifesta pel passat, encara que d'un passat extraurbà. No sé si el paisatge urbà

d'aqueix Alcoi de segle XIX i XX, que possiblement tindria testimoniatges molt més evidents del que havia estat l'Alcoi medieval, era una ciutat plena d'ombres i de brutícia per a aquells primers erudits i estudiosos del patrimoni i de l'arqueologia. En aquells primers treballs no es presta cap atenció a la ciutat com a nucli urbà: quan s'origina, quina és la seua evolució, quines són les restes conservades; és a dir, sembla que hi ha poc interès per aquestes qüestions. Ja en el segle XX, i sobretot en les dècades del seixanta i del setanta, la situació s'agreuja pel transvasament de la població del centre a la perifèria —problema del qual ja es va parlar durant la sessió de la jornada en què es van tractar aspectes sobre l'urbanisme. A més a més, açò coincideix amb la mitificació de dos dels símbols més referents d'aquesta ciutat: la idealització de les festes de Moros i Cristians, sempre acompanyada de l'oblit més absolut de la seua façana medieval com a testimoniatge històric d'aqueixos fets que suposadament són els que li aporten un dels mecanismes bàsics de la seua cohesió social; en segon lloc, una indiferència, també, davant els testimoniatges estructurals que defineixen el paisatge industrial que caracteritza la ciutat.

En aquests dos aspectes es resumeix el que ha estat, al meu parer, l'actitud social, no solament de les autoritats polítiques, sinó també de la ciutadania. Possiblement les raons hauríem de buscar-les, no sé si en l'inconscient col·lectiu, però sens dubte els historiadors i els arqueòlegs tenim una bona part de culpa perquè no hem sabut donar a conèixer el que tenim. Crec que aquesta és una lectura possiblement ràpida però certa, perquè si un no sap el que té no ho aprecia, evidentment, i en aquest sentit pense que tenim un camp que comença a estar treballat, afortunadament, però que encara no està resolt ni de bon tros.

A banda d'aquesta primera valoració introductòria, voldria referir-me a dos punts que són, en gran manera, el tema central de la meua anàlisi de la situació. El primer fa referència als antecedents immediats de la situació actual i el segon —tal volta per poder aportar una mena d'optimisme cautelós— a quines podrien ser-ne les perspectives. Pel que fa als antecedents, l'any 1982 el centre històric de la ciutat d'Alcoi es declara BIC, però paral·lelament a la declaració no es desenvolupa cap pla específic per a aqueix conjunt ni el PGOU incorpora la normativa específica que protegeix el conjunt. Per tant ací hi ha un marc que arrossega una sèrie de carències que poden estar superades per lleis de rang superior (per exemple la Llei del Patrimoni Històric Espanyol, la 16/85, o més recentment la Llei de Patrimoni Cultural Valencià, la 4/98). En aquest *impasse* hem arrossegat una part important de patrimoni, des de l'any 1982 fins a l'actualitat, i això no s'ha d'amagar. Hem de ser conscients que això ha estat així perquè en cap moment s'establiren els mecanismes i els reglaments adients, ni tampoc ha existit la sensibilitat ni, tal volta, la capacitat per a poder fer-ho. Els vuitanta són anys de transició i el canvi de competències de l'Estat a la Generalitat deriva en un nul compliment de les normes. De fet, en

aquests anys s'excaven xanques a la majoria dels carrers del centre històric per fer el clavegueram i les galeries de servei, sense que hi haja la més mínima documentació del que estava extraient-se. L'actuació més puntual es limita a fer un seguiment, però a molta distància i no gens planificat. Pels anys vuitanta també s'inicia l'enderroc d'una bona part del centre històric i hui pràcticament està acabat i queda poc més per a enderrocar. Pels anys noranta, d'una banda s'enllesteix el projecte museogràfic per a renovar el Museu Arqueològic, el qual incorpora la rehabilitació de l'antic edifici, i tenim una iniciativa, des de la perspectiva que ja s'ha comentat en aquesta taula, i és que el Museu havia de constituir-se en el marc adient per a ordenar i organitzar, preservar i documentar el patrimoni. Hi ha una iniciativa, que és el Pla ARA, que afecta la rehabilitació del centre de la ciutat, i justament en aqueix moment és quan des del Museu —que no és un servei d'arqueologia municipal— s'inicien els primers informes sobre les necessitats de planificació i actuació en matèria de patrimoni arqueològic al centre històric, els quals s'adrecen a la comissió d'Urbanisme de l'Ajuntament d'Alcoi, i d'altres a la Conselleria de Cultura.

Podem dir que allò va representar l'inici —encara que molt tímid— del seguiment de les obres, si bé és cert que en bona part dels enderrocs i del que és la destrucció del centre històric no es va realitzar una intervenció arqueològica que documentara el que estava destruint-se. No obstant això, cal recordar que aquestes obres d'enderroc tenien les autoritzacions administratives corresponents.

És cert que pels anys vuitanta i noranta hi ha hagut propostes i anàlisis que han valorat negativament aquesta situació. El mateix CAEHA va manifestar la seua preocupació pel futur del patrimoni urbà, en especial sobre el portal de Riquer, i un dels seus membres (Josep Torró) també ha fet alguna anàlisi demolidora del que han estat fins ara les actuacions urbanístiques al centre històric. No tot ha estat passivitat en aquest sentit.

Què és el que tenim ara i fins on podem caminar? Sembla que hem arribat tard, però en qualsevol cas hi ha uns protocols mínims de funcionament, que sempre són milloables: el Museu ha començat a fer uns informes sobre les obres i a fer-ne el seguiment, la qual cosa, evidentment, haurà de tenir el suport reglamentari de les normes que s'incorporen al futur PGOU. També s'han iniciat sondejos i seguiments d'obres, tant en l'any 98 com en el 99, i ja s'han fet intervencions arqueològiques al centre històric. Per tant, estem en la perspectiva de definir-ne, una vegada per sempre, el que han de ser els objectius i les línies d'actuació, les quals han de tenir en compte tres qüestions:

- diagnosticar la potencialitat arqueològica i establir diferents nivells de protecció d'acord amb aqueixa potencialitat arqueològica.
- avaluar les intervencions, seqüenciar-les i prioritzar-les d'acord amb criteris de racionalitat patrimonial, econòmica i urbana, ja que afecta la planificació i rehabilitació urbanística del centre.

- planificar les intervencions per tal d'obtenir el que hui no tenim: una visió completa del registre arqueològic de la ciutat. Actualment tenim una visió molt *a posteriori* del que hi resta després que han tombat una casa o han obert una claveguera, però no sabem exactament si això que hui percebem, que és que bona part del registre medieval està arrasat, pel que sembla, és general o és particular als solars que coneixem.

Òbviament, l'acompliment d'aquestes tres línies s'hauria de materialitzar en una normativa, en un reglament que ordene la conservació del patrimoni. I és aquest l'objectiu al qual hem d'aspirar.

Tot seguit hi intervindrà Agustí Ribera, del Servei Arqueològic Municipal d'Ontinyent.

Agustí Ribera

Primerament vull agrair al Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics que m'haja convidat a participar en aquesta taula redona, encara que no sé ben bé per què, ja que el nostre cas no és excessivament rellevant i són molts els ací presents els que podrien donar una visió millor sobre la problemàtica que ens ocupa. Abans de tot, no sé si parlar de la meua experiència a Ontinyent o entrar directament al debat.

Ontinyent, a diferència d'Alcoi, no tenia un Museu Arqueològic i, com ha ocorregut a d'altres ciutats, la seua gestació va començar a partir de la creació del Servei Arqueològic Municipal, en bona part impulsat per la propia legislació de protecció del PGOU del 86. Però el nucli històric medieval d'Ontinyent és reduït (unes 4 o 5 hectàrees) i tampoc no oculta una ciutat romana.

Aquest nucli històric no ha experimentat grans transformacions urbanístiques i es pot dir que fins als darrers anys no hi ha hagut solars buits; com que la gran majoria estaven habitats, del que es tractava era de reparar els edificis per a mantenir-los. És per això que l'arqueologia no hi ha tingut i tampoc no té ara quasi oportunitats d'intervenir en espais mínimament grans. En aquest sentit, depenem de les intervencions urbanístiques promogudes per les iniciatives públiques, però aquestes —potser, per sort— encara no s'hi han produït.

Es pot dir que quasi no hem pogut fer arqueologia urbana i l'activitat s'ha limitat a realitzar un seguiment d'obres de renovació de xarxes subterrànies —aigua, etc.—, una actuació major a la plaça de l'Església i altres tres o quatre intervencions menors. La nostra activitat principal l'hem desenvolupada a l'àrea periurbana, com més avant veurem.

El barri de la Vila d'Ontinyent també és conjunt històric declarat, i després d'esperar molt del PERI (Pla Especial de Reforma Interior), l'experiència d'aquests darrers quatre anys ens ha demostrat que, contràriament al que es pensa, de vegades amb menys normativa tot va millor, i sobretot si aquesta és feixuga o no és funcional, s'emboliquen les coses i és tot qüestió de reglaments espuris i irreal-

litables en la pràctica. Sota el meu punt de vista, sembla que en aquestes ocasions la legislació és paper mullat.

El cas és que el PERI no va solucionar els problemes. Quan estava redactant-se el pla, el Servei Arqueològic va proposar una sistematització per a l'atorgament de llicències d'obra semblant a la de València ciutat, però simplificada i adaptada. Però els arquitectes no van tenir en compte en absolut la nostra proposta —i així ho van acceptar els polítics—, perquè ells pretenien donar les màximes facilitats per a rehabilitar urbanísticament i socialment el barri, i així aturar la degradació de la vila. Aquest interès prevalia sobre qualsevol altre de caràcter més científic o historico-patrimonial. Aquesta circumstància ha ajudat al fet que no s'hi puga realitzar una actuació arqueològica de tipus global. A banda que, ara com ara, la majoria de les obres que es declaren se centren solament en la rehabilitació de cobertes i façanes. Continuem depenent de la voluntat dels particulars, que de vegades ens permeten fer un seguiment de les obres —quan se n'assabentem— que afecten l'interior dels habitatges, però sempre en condicions molt deficientes i de manera improvisada, ja que no hi ha una mínima planificació prèvia. El nostre interès potser també ha decaïgut en haver-hi constatat que els nivells més antics —andalusins— van ser arrasats, per la qual cosa només s'hi han pogut documentar algunes subestructures.

Pel que fa al l'arqueologia periurbana a Ontinyent, les perspectives semblen un poc més favorables, ja que la ciutat està actualment en fase d'expansió, tant pel que fa al sòl urbà com als polígons industrials —sobre un terme municipal on des de fa prou anys hi ha una proliferació de cases de segona residència. En aquest sentit la nostra missió principal és intentar documentar i recuperar els arxius del sòl destinats a desaparèixer irremissiblement. Amb l'ajut dels informadors locals i els nostres col·laboradors hem pogut detectar molts jaciments nous i realitzar —últimament més que realitzar, gestionar— nombroses actuacions arqueològiques de salvament de manera prou satisfactòria per a totes les parts, a pesar de disposar, en general, de pocs mitjans. Però també ens hem trobat en algun cas mancats d'un suport —més que legal caldria dir “ambiental”— davant situacions que, segons el nostre criteri, aconsellaven conservar les estructures exhumades. Així doncs, es podria dir que tenim la cara i la creu: la cara, o part més satisfactòria seria el que s'ha realitzat a l'àrea periurbana, i la creu, o part més deficient seria potser l'arqueologia urbana.

La meua intervenció potser ha descrit un panorama que els ha pogut semblar pessimista i negatiu. No era aquesta la meua intenció, i tal volta després puga aportar un punt de vista més enriquidor.

J. Emili Aura

Agustí, moltes gràcies per haver aportat en aquestes jornades de debat el teu punt de vista i l'experiència de la teua activitat professional a la ciutat d'Ontinyent.

A continuació llegiré el text de Josep Torró.

Josep Torró

Abans de res vull demanar-vos disculpes. En primer lloc per no poder estar present en aquesta taula redona l'objectiu de la qual m'interessa, com sabeu, de manera especial. En segon lloc perquè només he tingut temps de deixar unes poques línies escrites a corre-cuita unes hores abans de marxar.

Em sembla encoratjador que el CAEHA aborde públicament el tema del patrimoni arqueològic urbà de la ciutat d'Alcoi. Puc entendre, també, els motius d'oportunitat pels quals açò es fa a finals de l'any 1999 i no deu o dotze anys abans, la qual cosa no vol dir que siguen motius justificables. En el moment d'escriure aquestes ratlles tinc davant meu un document elaborat pel CAEHA l'any 89 en el qual, de forma molt respectuosa i per via interior —res de publicitat—, es demanava a les autoritats municipals l'exercici d'un mínim control sobre les actuacions i, especialment, les demolicions al nucli antic. També s'hi proposava la creació d'una Unitat Municipal de Conservació del Patrimoni Històric i Artístic. Els resultats d'aquesta discreta sol·licitud, sense resposta ni insistència alguna, està a la vista de tots.

Ara tenim, però, un gran avantatge: la feina és molt més fàcil que fa deu o dotze anys. Del nucli antic d'Alcoi només queden ja les restes del naufragi, tant a la superfície com al subsòl. Unes restes, d'altra banda, en situació ben precària, al bell mig del camp ras.

En realitat, la matèria d'aquesta taula redona és difícilment diferenciable de les dues que l'han precedida. En primer lloc, el treball arqueològic al nucli antic pot entendre's perfectament com una tasca arxivística: la creació d'un catàleg, o millor d'una base de dades oberta on es sistematitza tota la informació sobre els espais i els edificis del conjunt històric. Fins i tot, si és possible, la creació d'un arxiu del subsòl. Es tracta de documentar per al futur. I es tracta, sobretot, d'evitar que les destruccions —per demolició o remoció de terres— no comporten una pèrdua irremediable d'informacions.

Fa dues setmanes, al final de la taula redona sobre "El Patrimoni urbà en el plantejament urbanístic", una de les conclusions més interessants del debat apuntava la necessitat d'entusiasmar la població, de fer del nucli antic un lloc atractiu per a visitar i, fins i tot, per a viure. En el context d'aquella taula redona la proposta podia referir-se, més aviat, a la conveniència de no aprofitar les rehabilitacions com a solució per a l'expedient dels marginats, així com a la conveniència d'una oferta residencial laxa, de baixa densitat, amb llum i espais buits.

Precisament la consecució d'aquests objectius ben raonables passa per la valoració dels elements arquitectònics del passat. No tan sols com a monuments aïllats sinó com a creadors d'un ambient, d'un paisatge urbà característic. Aquesta valoració ha de subordinar-se a un coneixement exhaustiu del que hi ha. Un coneixement que permetrà discriminar i jerarquitzar, establir criteris d'actuació respec-

tuosos i coherents. I també, reclamar l'interès, la curiositat i fins i tot, com deia, l'entusiasme de la gent. No tinc dubte que encara, i malgrat tot, disposem d'elements per a aconseguir-ho.

En definitiva, es tracta de documentar i gestionar un patrimoni que realment encara no existeix; ni tan sols pot dir-se que estiga allí, esperant-nos. És un patrimoni que hem de construir. Les eines i els mitjans amb què ho podem fer haurien de centrar els debats d'aquesta reunió que, atesa la qualitat i solvència dels participants, serà ben fecunda.

José Luis Simón

Quisiera dar las gracias a los organizadores del presente acto por haberme invitado a la presente reunión.

Son muchos los temas que hoy hay que tocar de la arqueología urbana. Yo espero que la intervención de Xavier Martí se publique, pues considero que la mejor forma de asimilar los datos es mediante su análisis tras varias lecturas. Creo que es necesario empezar a crear un *corpus* documental de reflexión, al modo de las cartas de *Restauro* de la arquitectura, donde se plantean debates que luego posteriormente sirven a las administraciones y a los profesionales para su aplicación en intervenciones, o consensuar líneas de trabajo, tan difíciles en ocasiones en el campo de la arqueología.

Mi tarea en la gestión administrativa de las intervenciones urbanas me permite plantear algunos puntos que creo que es necesario volver a poner sobre la mesa.

La Ley de Patrimonio Cultural Valenciano es heredera de la larga tradición legislativa de este país, como lo prueba la copia estructural de la normativa nacional, a la cual se le critico por la división del patrimonio entre elementos inmuebles y muebles, para luego crear los "patrimonios especiales", entre los que estaba la arqueología, la etnografía, la documentación, etc. Ese error lo ha vuelto a cometer la ley valenciana, además de otros, donde la arqueología es "una *rara avis*" una zona extraña compuesta de inmuebles y muebles que se disocian en el proceso de investigación.

Por otra parte, y tras año y medio, se carece de los reglamentos necesarios para su correcto funcionamiento, donde se recojan las particularidades de la arqueología de la Comunidad Valenciana, que por otra parte no son las mismas que las de comunidades vecinas como Castilla-La Mancha o Aragón. Es en estos reglamentos donde debería recoger, tras casi más de veinticinco años de autonomía, todas las peculiaridades de ese patrimonio y donde los servicios municipales de arqueología hubieran aportado toda su experiencia.

Soy pesimista respecto a la elaboración de dichos reglamentos y sobre la consulta a los diferentes estamentos implicados y por lo tanto no creo que debamos poner nuestras expectativas en que la normativa nos solucione la problemática, a lo cual sumaremos la falta de estructuración administrativa, no solamente en cuanto a su jerarquización sino en cuanto a su composición y en cuanto a las compe-

tencias de cada parte, ejemplo de lo cual es el debate sobre ¿quien tiene las competencias en materia de patrimonio?, o sobre la propiedad de los elementos arqueológicos exhumados en las excavaciones.

La falta de estructuración administrativa lleva a una errónea ubicación de las unidades relacionadas con el patrimonio arqueológico, adscritas habitualmente a las áreas de cultura, por aquella idea de que la cultura tenía que recuperar el patrimonio. Quizás por ello han acontecido los males que tenemos. Considero que los Servicios Arqueológicos deberían estar adscritos a las Áreas de Urbanismo, donde se planifica y se interviene, y donde se solventan los problemas o se prevén los medios, tanto recursos humanos como económicos suficientes para paliar las incidencias surgidas entre el patrimonio arqueológico y el desarrollo social.

Creo que se han confundido dos caras de la misma moneda: la protección del patrimonio que tiene, por un lado, la fase de intervención y de recuperación por una cara y por otra la puesta en valor. Son dos caras de una moneda que desgraciadamente al concebirla como un binomio teóricamente indisoluble desde la perspectiva administrativa se a adscrita a las Áreas de Cultura, las cuales apenas si cuentan con medios económicos y siempre afrontan los problemas a “toro pasado”. Las consecuencias de todo ello han sido la situación que aquí venimos a debatir.

Me parece erróneo, por otra parte, equiparar las capacidades de los servicios municipales de arqueología, los cuales carecen de una norma en cuanto a sus objetivos, a sus funciones y la forma de trabajar. Son pequeños feudos donde la personalidad del titular organiza las actuaciones y las relaciones institucionales.

Comentar que a título personal no desconfío, a diferencia de otros colegas de la administración, de los profesionales liberales, pues como en todas las profesiones hay de todo y tan peligroso es poner en manos de un profesional de la arqueología un solar, y presumir de él que se va a “vender” al constructor, como poner en un centro médico a un sustituto sin experiencia. Mi experiencia profesional me ha mostrado que en contadas ocasiones la actuación profesional ha sido nefasta, y ello ha sido más por falta de conocimientos que por venderse o plegarse a los intereses del constructor.

Para el futuro, considero que es importante integrar en los mecanismos sociales a la arqueología, convirtiendo su práctica en algo positivo para todos, en algo útil socialmente. Prueba de ello es que en los Cascos Históricos donde se está haciendo arqueología urbana durante muchos años, las relaciones con los constructores se han suavizado porque han entrado en una dinámica de comprensión mutua.

El futuro pasa –a mi juicio– por dos puntos clave, que ya nos ha comentado el presidente de la mesa, por un lado la delimitación de los espacios protegidos estrictamente (creo que tan nefasto es proteger poco como hiperproteger) y por otro la zonificación de las intervenciones. Hoy en

día, la metodología arqueológica y las técnicas de recuperación de ese archivo del suelo son amplias y variadas, efectivas, y se conoce cuáles son sus virtudes y sus defectos, y por tanto se puede zonificar en aquellas zonas donde se puede excavar a mano, en extensión, en aquellas zonas donde hay que hacer sondeos a mano o mecánicos y, finalmente, zonas donde simplemente hay que supervisar los movimientos de tierra para hacer las cimentaciones.

Mantengo la opinión, ya expresada en la presentación del Boletín de Arqueología Medieval, que la arqueología urbana, de seguir así, va a ser con el tiempo un *sueño de una noche de verano*, algo que apenas duró unas dos décadas y que fue una moda fugaz, algo que visto desde la perspectiva histórica será casi anecdótico. A día de hoy el porcentaje de yacimiento urbano conservado está muy por debajo del 35 %. Quizás no somos conscientes, como profesionales y como organismos públicos, del patrimonio que se nos está escapando entre los dedos, y o corremos muy deprisa y empezamos a tomar medidas, o a la arqueología urbana le quedan a mi juicio aproximadamente unos cinco años.

Xavier Martí

Estic completament d'acord amb tot el que han expressat els meus companys de taula, i per tant només postil·laré alguns dels seus comentaris des de la meua perspectiva.

En el cas concret d'Alcoi es dona una problemàtica singular: una ciutat amb un patrimoni arqueològic subterrani relativament escàs, però amb un patrimoni industrial edificat molt gran, tal vegada no sempre amb valor monumental, però susceptible en qualsevol cas de ser estudiat amb metodologia arqueològica, si més no abans que desaparega. Es tracta d'una situació difícil d'abordar des de l'LPCV, ja que el seu articulat no sembla que conceptue com a arqueologia les intervencions d'estratigrafia murària o els d'estudis de paraments i, per tant, el seu finançament dependria de trobar mecenes més altruistes que no els promotors urbanístics. Potser caldria desenvolupar mesures de protecció específiques des de les normatives de planejament urbanístic.

Coincidesc que hi ha molts tipus de serveis d'arqueologia, i que d'alguna manera són uns regnes de taifes. La culpa, però, no és responsabilitat exclusiva dels serveis municipals, que prou han tingut amb mantenir, amb més o menys encert, la bandera de l'arqueologia urbana durant aquests anys, sinó també de l'administració autonòmica, que no s'hi ha mostrat mai interessada en una veritable organització de l'activitat més enllà dels aspectes de policia (concessió i renovació de permisos, determinació dels dipòsits, inspecció, etc.). Ara tenim un nou marc legal. Seria, per tant, un bon moment per a encarar una reorganització en la línia que fa dues dècades està desenvolupant el Centre d'Archéologie Urbaine de Tours, orientant la investigació, depurant les metodologies i perfeccionant els sistemes de recollida i anàlisi de les dades.

Em sembla magnífica la proposta de José Luis Simón de fer una *carta de l'excavo*, perquè ens servirà per a posar experiències en comú i ajudarà a fonamentar sobre la realitat els futurs reglaments, de forma que siguin vàlids tant per a una ciutat com València o Ontinyent com per a un petit llogarret

Finalment voldria fer referència a la Universitat, que ha desatés la formació del seu alumnat en aquelles disciplines vinculades a l'arqueologia d'intervenció, tot recolzant aquesta faceta curricular en els convenis amb els museus i departaments municipals d'arqueologia, com si es tractés d'una simple pràctica externa mancada de cos teòric. El SIAM ha estat així aula improvisada per a successives promocions d'estudiants, la majoria dels quals estic segur que n'han extret una experiència profitosa.

Tanmateix, amb la nova conjuntura nascuda arran de l'LPCV, el SIAM pràcticament ha deixat de dirigir o supervisar excavacions, i supose que a la llarga aquesta serà l'evolució dels altres serveis d'arqueologia. Per tant, no sé ben bé com es duran a terme les pràctiques en el futur, quan tota l'arqueologia estiga en mans privades. Caldrà definir una nova forma d'accés a la professió, i la universitat potser haurà de començar a pensar a ensenyar allò que veritablement necessita conèixer el futur arqueòleg per a desenvolupar-se en el seu camp professional.

J. Emili Aura

Bé, han sorgit molts temes, i jo demanaria a tots i a totes opinions, no solament de qüestions ja esmentades, sinó que també se'n poden aclarir o matisar d'altres que s'hagen pogut dir. Fins i tot seria interessant saber quina és la reflexió del públic —com deia Pep, atesa la qualitat i solvència—, ja que la jornada d'avui haurà de ser ben fecunda.

José Luis Simón

Uno de los grandes problemas que está habiendo hoy día con la aplicación de la Ley nueva es la falta de una bolsa de trabajo de profesionales donde el promotor encuentre a los técnicos adecuados para cubrir sus necesidades.

Por otra parte propongo la redacción de un Libro Blanco de la Arqueología Valenciana para elevarlo a la Dirección General de Patrimonio como base del futuro reglamento.

Xavier Martí

Recolze la proposta.

J. Emili Aura

Hi ha una petició de paraula entre el públic.

Joan M. Vicens Petit (Arqueòleg)

Ací heu estat parlant del que hauria de ser l'arqueologia urbana, però la meua experiència a Banyeres de Mariola ha sigut una altra. Als municipis mitjans o menuts l'arqueòleg municipal, a més de ser arqueòleg serveix per a tot, i ha d'intervenir amb una col·laboració i uns mitjans molt escassos. I si no actua ràpidament en el moment precís, es perd l'oportunitat d'intervenir-hi. Tampoc no li fas comprendre a un industrial que vol fer una fàbrica que si abans no va l'arqueòleg a fer un informe no pot obtenir la llicència de construcció.

El que passa, fins i tot en l'àmbit de la Generalitat, és que l'arqueòleg municipal està completament sol, i a més de fer tasques administratives, de catalogació, etc., has d'excavar. I si li demanes al regidor d'Urbanisme que et deixi un peó o dos, et diu que tu ho pots fer sol. No vull ser negatiu, però en el meu cas, en una població d'uns set mil habitants, a voltes —per desgràcia— sí que fem una arqueologia de salvament.

Xavier Martí

Tal com ho contes, el que veig és un problema d'aplicació de la llei. Amb l'LPCV a la mà actualment ja no és problema teu, com a arqueòleg municipal, aconseguir peons per a fer una excavació. És responsabilitat del promotor de la intervenció arqueològica, en aquest cas del promotor urbanístic.

Joan M. Vicens Petit

Sí, però, a veure si m'entens. Allí tu li pots dir al promotor que la Llei de Patrimoni ... açò i allò, però ell et diu a tu que la fàbrica ha d'estar construïda en tants dies.

Xavier Martí

Si, és molt probable. Així doncs, als costos normals de la intervenció arqueològica caldrà afegir el sobrecost per realitzar-la amb caràcter d'urgència, incrementant els mitjans o la jornada de treball. Els costos i els sobre costos haurà de pagar-los el promotor —no ho dic jo, ho diu la llei.

Joan M. Vicens Petit

Més d'una vegada t'has assabentat quan la fàbrica està acabada, i des de l'ajuntament t'han amagat la informació, les llicències, etc.

Xavier Martí

Qui demana la llicència és el promotor. Segons la LPCV, el mateix promotor ja hauria de saber ("presumir", diu l'articulat) que va a edificar en una àrea d'interés

arqueològic (?). En tot cas, però, els serveis municipals encarregats de tramitar la llicència sí que han de conèixer les cauteles arqueològiques que s'han de tenir en compte en cada parcel·la i obrar en conseqüència. Si el teu departament d'arqueologia no forma part de la maquinària administrativa que tramita la llicència, en efecte, pot donar-se el cas que no t'assabentes de la realització d'una obra susceptible de contenir informació arqueològica.

El SIAM, per exemple, ha sigut durant anys un esglaó més dins del procés de concessió de llicències, fins que una decisió arbitrària ens ha deixat fora, tot argüint el principi de l'economia de mitjans. És absurd, però el departament que ha gestionat l'arqueologia de la ciutat durant 50 anys, ara no s'entera ni de l'inici de les noves excavacions. Vull deixar ben clar que l'LPCV no diu res sobre això (no podria fer-ho) de la participació o no dels departaments municipals d'arqueologia en la tramitació dels expedients de llicència que comporten afecció a restes arqueològiques. Es limita a dir que els ajuntaments competents (article 62.2) trametan un exemplar de l'estudi d'impacte previ a la Conselleria de Cultura. Els departaments pels quals haja de passar l'expedient abans de ser lliurat a l'ens autonòmic, és assumpte intern de cada ajuntament, reflex en últim extrem de la seua sensibilitat cap a les qüestions arqueològiques.

Joan M. Vicens Petit

Més d'una volta has pogut conèixer a l'oficina tècnica l'existència d'una obra ja començada, i ja era tard. Dins del mateix ajuntament caldria una major col·laboració i coordinació, i l'arqueòleg hauria de dependre d'Urbanisme, perquè és en aquest departament on s'articulen les reglamentacions i normatives.

Xavier Martí

Hi estic completament d'acord.

Agustí Ribera

Jo pràcticament tot el que faig és per voluntat, absolutament. Són escassíssimes les ocasions en què hem procedit per requeriment d'un expedient o tràmit administratiu. Sempre som nosaltres els que hi interferim volenterosament. També he de reconèixer la col·laboració d'altres tècnics municipals —però no tots— que són conscients i que contrasten la situació dels projectes de construcció amb la informació de les àrees arqueològiques. A banda, la nostra gestió sovint abasta un àmbit territorial més enllà del municipi, i en alguns pobles de la Vall d'Albaida el control resulta més difícil. Fins i tot he trobat situacions d'una evident il·legalitat, com ara les obres d'urbanització i construcció d'un polígon industrial de grans dimensions, que han escapat amb tota impunitat del control de protecció que li atorguen els inventaris de jaciments i la mateixa

legislació municipal. I davant aquestes situacions el promotor et diu: "És que jo he parlat amb l'alcalde i...", i continuen desmuntant i obrint carrers i xanques. En algun cas açò s'ha comunicat a Conselleria, fins i tot per escrit, i ... silenci. Com que el mal ja està fet i el seu abast és improvable, així queda la cosa.

Xavier Martí

Per això he dit abans que en l'arqueologia urbana conflueixen dues potestats o potencialitats diferents: d'una banda la de l'administració autonòmica, que té la capacitat de normalitzar, i d'altra la dels departaments municipals d'arqueologia, que tenen la pràctica de la gestió a peu d'obra i, sobretot, l'experiència del jaciment, o, dit en altres paraules, que *tenen la ciutat al cap*.

No excavem per excavar, per complir amb l'expedient de llicència d'obres. Excavem per conèixer el passat de les nostres ciutats, sotmeses a un procés accelerat de liquidació dels seus vestigis arqueològics. En aquesta conjuntura, l'administració autonòmica i l'administració local haurien d'anar de la mà, la primera posant les normatives, i la segona dirigint o supervisant les intervencions a fi d'adreçar-les a un objectiu comú unitari. Si excavem per un pur tràmit sense resultats en l'àmbit del coneixement, potser fóra millor i més ràpid que deslliurarem les ciutats d'aquesta fastigosa càrrega i les obrírem sense més a la construcció.

Julio Trelis (Museu Arqueològic de Crevillent)

En el mes de maig de 1999 el Servei Arqueològic Municipal de Crevillent, amb pressupost municipal, va realitzar una sèrie de sondejos mecànics de caràcter arqueològic en catorze solars del nucli urbà. L'objectiu era comprovar l'entitat del registre arqueològic en determinats llocs de la ciutat que estaven qualificats com a zona arqueològica. Aquesta iniciativa havia nascut per l'interès de facilitar les coses davant de futures actuacions urbanístiques.

Ara bé, coneixent alguna de les novetats de la Llei 4/98 del Patrimoni Cultural Valencià, i si l'Ajuntament continua amb la línia que està seguint, sembla que aquestes prospeccions urbanes seran les últimes a ser sufragades amb diners municipals en terrenys privats. A partir d'ara, quan arriba a l'ajuntament una sol·licitud de llicència de construcció en zones de protecció arqueològica, el Servei Arqueològic Municipal es posa en contacte amb els promotors i els dóna a conèixer el famós article 62. Els promotors es mostren molt sorpresos, però molt sorpresos, perquè no entenen que açò és un bé de domini públic, i no entenen que si han de transformar-lo l'han de sufragar, tal com diu la Llei.

Laura Hernández (Museo Arqueológico José Mª Soler, de Villena)

Quiero comentar mi experiencia como arqueóloga de Villena, una ciudad de tamaño medio con una población de treinta mil habitantes, y que tiene un BIC —declarado en 1982—, que incluye una superficie muy grande de su casco histórico, en el que José Mª Soler hizo algunas intervenciones en solares porque se enteraba del hallazgo de algún resto arqueológico.

Nosotros, de un tiempo a esta parte, poco a poco hemos llegado a establecer una pauta con el seguimiento de las licencias de obra que se presentan en el Ayuntamiento, además de un control de las obras mayores e incluso alguna de las obras menores.

Pero eso tropieza con una problemática, incluso con riesgo para nuestras vidas, como es que las casas del casco histórico no tienen cimentación, están apoyadas unas sobre otras, y los sondeos abiertos suponen un riesgo de que se te caiga la casa encima.

Con la entrada en vigor de la Ley del Patrimonio Cultural Valenciano el promotor tiene que pagar, i nosotros somos también una “Unidad” y no podemos dar abasto; la Ley es la Ley, pero en Villena el Ayuntamiento ha encargado un Plan especial de rehabilitación y pretende la revitalización de su casco histórico. ¿Qué pasa ahora con la gente joven que pretende habitar en el centro?, que además coincide en que éstos son a su vez los dueños y promotores de esas viviendas unifamiliares que se pretende rehabilitar.

Si queremos que el casco histórico se revitalice hay que facilitar a la gente instrumentos que favorezcan el cumplimiento de la Ley; evitar que se produzca el ocultismo de datos o que se pueda dar una situación de contratar a arqueólogos amigos.

¿Qué pasa, que los promotores tienen ahora la Ley en su contra? O conseguimos una rebaja en las licencias de obras, o encontramos un instrumento que ayude a la gente a que se cumpla lo reglamentado.

Xavier Martí

L'arqueologia no pot estar en contra de la ciutat, ha de fer ciutat.

Francesc Llop (Direcció General de Patrimoni Artístic)

Quan un demana una llicència per al centre històric, li fan rebaixa per la instal·lació elèctrica?; li fan rebaixa per la instal·lació de l'aigua?; li fan rebaixa per la instal·lació de gas? No. Per què l'arqueologia ha de ser diferent?

A la millor l'arqueologia és diferent perquè no hi ha arqueòlegs, sinó que hi ha persones que treballen en arqueologia. És a dir, no hi ha una organització d'arqueòlegs i, a més, no hi ha una excessiva vinculació entre els arqueòlegs locals i la Generalitat. És a dir, jo no entenc massa que digueu que teniu problemes amb un promotor. Vosaltres no heu de tenir problemes amb cap promotor, però si la Llei no es compleix la culpa és vostra, no del promotor; és vostra si no ho comuniqueu a qui sí que té força. És a

dir, és molt fàcil parar una obra, i a vegades les parem; i que vaja la guàrdia civil a parar una obra en un centre històric té una màgia enorme, funciona. Però, és clar, amb un tècnic rodejat de policia, amb tres tècnics i mig per a tota la Comunitat Valenciana...

José Luis Simón

La falta de equipos multidisciplinares en programas como el ARA, el RACHA, o el RIVA, han llevado a no programar las actuaciones, las partidas económicas adecuadas ni los calendarios de intervención, quizás por la falta de Colegios Profesionales y la falta en el reconocimiento de la arqueología como especialidad diferenciada del resto de áreas de la Historia.

En Alcoi, y el ARA es un ejemplo de ello, la falta de previsión baticina un número de conflictos muy elevado, algo paradójico en una ciudad donde la fiesta de Moros y Cristianos, es decir, el medievo, es algo esencial. Quizás en el caso de Alcoi la situación se agrava por la amplia delimitación del Casco Histórico, la falta de zonificación de actuaciones y la realización de intervenciones donde se sabe de antemano la inexistencia de yacimientos.

Considero que la solución puede estar en la zonificación arqueológica subsidiaria de las delimitaciones de los cascos históricos, adecuando intervenciones arqueológicas concretas a cada una de las zonas históricas.

Xavier Martí

Yo creo que las áreas de vigilancia arqueológica cumplieron su papel. En Valencia vinieron muy bien porque permitieron decir: aquí se excava, aquí no. Se llegaban a dar casos *sui generis*, muy curiosos y de picaresca, de tener que ampliar mucho el plano para ver si la línea pasaba o no pasaba por tu solar. Y a veces decías: no, mire, es que la línea la trazaron con un estilógrafo del 0,5 y su solar se queda fuera. Es ridículo, porque se trazó con un plano de la ciudad a escala muy reducida, con lo cual el estilógrafo con el que se trazó tiene el ancho de un solar. Es ridículo, pero es así, y el PGOU de Valencia no tiene más delimitación de áreas de vigilancia arqueológica que esa. Pero cuidado con las áreas de vigilancia arqueológica, porque son muy buenas para proteger lo que hay dentro y muy malas para proteger lo que queda fuera, y una vez definidas es muy difícil añadir nuevas delimitaciones.

Creo que la solución es, en efecto, la zonificación, definir figuras de protección progresivamente más exigentes y, progresivamente también, más concretas en el plano. Sería bueno comenzar por una figura de protección genérica, extendida *grosso modo* a todo el territorio valenciano, que no comportara más exigencia que la redacción de un informe valorativo de la potencialidad arqueológica de un determinado lugar. A partir de aquí, definir áreas más restrictivas en las que cualquier afección al subsuelo exigiera la realización de sondeos o, en su caso, de excavación,

hasta llegar al mayor grado de protección en aquellas áreas en las que, sencillamente estuviera prohibido cualquier desmonte que no fuera por fines arqueológicos. El caso inglés funciona así. En Inglaterra cualquier remoción del subsuelo implica un informe previo, que en la mayoría de casos no pasa de ahí, pero que permite un margen de maniobra a los técnicos de la administración ante cualquier hallazgo insospechado.

José Luis Simón

La aplicación de los artículos de la legislación, todos, y no unos pocos sería un remedio muy eficaz, como es el caso de los “hallazgos casuales”.

Julio Trelis

En el artículo 62, también se refiere a que: ...las zonas de protección arqueológica, y en general donde se presume la existencia de restos arqueológicos,...

José Luis Simón

Pero ¿quién presume?

Julio Trelis

El arqueólogo.

Xavier Martí

Desgraciadamente, quién debe “presumir” es el promotor (y además la presunción ha de ser fundada), pues el artículo habla de la obligación del promotor (y sólo de él) de aportar al expediente de licencia de obras un informe sobre los efectos de las obras proyectadas en los restos arqueológicos.

José Luis Simón

La aplicación de la norma sobre “hallazgo casual” conlleva la paralización de obras y la aplicación de la normativa allí donde hay arqueología.

Xavier Martí

Esa es, en efecto, la alternativa cuando no existen áreas de protección arqueológica. Pero dada la escasísima porción de territorio amparada bajo alguna figura de protección, creo que es una mala solución.

José Luis Simón

Sí, pero es una solución.

Y la segunda área preventiva son los Estudios de

Impacto Ambiental, especialmente en el “Suelo no urbanizable” donde la norma establece la necesidad de catalogar, inventariar y evaluar los riesgos, y aplicar todas las medidas correctoras necesarias.

La falta del ejercicio de las competencias de las administraciones es una realidad y quizás ahí radiquen algunos de los males del ejercicio profesional de la arqueología urbana. La estructuración correcta de las funciones de cada organismo y de la asunción de sus competencias es quizás el camino para mejorar la situación actual y no el seguir mirando para otro lado.

La realización hasta la fecha del ARA, en lo que fue el tramo de la vía pública, ha supuesto la destrucción de una cierta información, pero no tanta como se podía haber perdido en otras ciudades, porque la ciudad por su dinámica histórica ya había alterado mucho esas zonas. Alcoi tiene la gran oportunidad de hacer algo que en otras ciudades ya ha funcionado, la programación de sondeos en muchos de los solares existentes para crear un mapa real del grado de conservación, extensión y características del patrimonio arqueológico, a partir del cual diseñar planes de actuación ajustados en sus costos económicos y dotados del personal adecuado.

J. Emili Aura

Bé, crec que s’ha convertit açò en una espècie de diàleg entre els membres de la taula, i m’agradaria que intervinguera el públic.

Josep M. Segura (Museu Arqueològic d’Alcoi)

Segons el que deia José Luis Simón, el problema de l’arqueologia urbana —fora del que no siga actuar en àrees grans— és que Alcoi té un parcel·lari que encara conserva les característiques del parcel·lari medieval, amb cases d’amplada molt reduïda, de 4 o 5 metres, on ningú no vol edificar si no es disposa d’una major superfície. A més a més, la majoria dels carrers del centre històric no són avui atractius per a viure, i la revitalització d’aquest barri sembla que haurà de fer-se des de la iniciativa pública. En aquest sentit, fa uns anys, quan l’Institut Valencià de la Vivenda (ITVA) volia construir un bloc de cases a l’àrea del recinte medieval de l’Alcoi del segle XIII, es va intentar aplicar el procediment que aleshores era vigent —no estava tan definit com ara—, i es va produir un enfrontament entre la Conselleria de Cultura i l’ITVA, perquè cap d’aquests organismes volia assumir la despesa dels honoraris dels tècnics de l’excavació del solar, que ascendia en total a uns quatre milions de pessetes, i que podia tenir unes dimensions d’uns 400 metres quadrats. Afortunadament no va prosperar el tema i avui encara està el solar sencer.

Per a la revitalització del centre d’Alcoi caldria una intervenció arqueològica que avalue el grau d’interès arqueològic del subsòl, i per això caldrà realitzar sondejos arqueològics previs que ens faciliten l’establiment de

critèris per a una zonificació a la qual es puguen ajustar les actuacions arqueològiques posteriors.

A les àrees arqueològiques dels eixamples de la ciutat, com ara a la necròpolis romana de l'Horta Major, estan actualment substituint les cases i naus industrials edificades en els anys de la postguerra per edificis moderns, i els promotors estan complint amb allò dels informes i els seguiments arqueològics, que està estipulat en les especificacions de la llicència municipal d'edificació. I aquesta reglamentació és possible aplicar-la d'una forma més clara gràcies a la Llei del Patrimoni Cultural Valencià. Fins ara la normativa urbanística del PGOU d'Alcoi —encara vigent— inclou un paràgraf que diu que "... els promotors han d'aportar a la inspecció arqueològica una peonada durant una setmana", i presumeix que el tècnic el facilita l'Ajuntament.

A Alcoi, que mai ha disposat d'un Servei d'Arqueologia Municipal, el Museu Arqueològic Municipal és el que emet informes de les sol·licituds d'edificació, i també de les d'enderrocament —encara que no de totes. Però aquesta "conquesta" és un guany relativament recent, ja que fa uns pocs anys encara havíem de reivindicar constantment el paper de l'arqueòleg dins de l'ajuntament. En els darrers anys podem dir que hi ha hagut una bona sintonia entre el Departament d'Urbanisme i el Museu. També, com ja he dit, els constructors estan col·laborant-hi molt.

Ara, del que no estic tan segur és de si l'Ajuntament d'Alcoi o un altre ajuntament, quan siga ell el promotor de la seua obra, ens avisarà o ens deixarà que emetem l'informe de l'expedient, o haurem de fer el seguiment de les obres d'amagat i comptant amb la bona voluntat del personal.

Per concloure, pense que és un bon moment per a Alcoi, perquè estem en vespres de la revisió del Pla General d'Ordenació Urbana, i confiem de poder aplicar la normativa arqueològica de la nova Llei. Però també és un bon moment perquè hi ha una receptivitat institucional i una major sensibilitat social cap a la salvaguarda del patrimoni arqueològic i històric, tema primordial d'aquestes jornades de debat.

José Ramón Ortega Pérez (Arqueogestión, Empresa de Arqueología, Restauración y Gestión del Patrimonio)

Sóc un professional lliure i un company i jo tenim una empresa d'arqueologia. Voldria reprendre l'assumpte de què estava parlant José Luis Simón, referent a la falta d'una normativa més específica sobre les actuacions arqueològiques i a un desenvolupament de la Llei del Patrimoni Cultural Valencià. Nosaltres, com a professionals lliures, tenim molts problemes i semblen camaleons, és a dir, segons on estigues has de treballar d'una manera o d'una altra. A més, som nosaltres els que estem a peu d'obra i tens a tots per damunt: els promotors, els arqueò-

legs municipals, els de la Conselleria. Ens trobem un poquet fora de lloc, funcionem per lliure i segons qui té la responsabilitat arqueològica en cada lloc, nosaltres tenim més o menys llibertat. Estem ben considerats per alguns serveis, que col·laboren amb nosaltres estretament fent una labor positiva de control; en canvi, altres serveis municipals ens rebutgen i ens marginen per si de cas els llevem poder —res més lluny de la nostra voluntat.

Crec que alguns serveis municipals o arqueòlegs de museus s'han convertit en reis de taifes, ho controlen tot i no deixen desenvolupar l'arqueologia professional, inclús per falta d'una normativa més clara. Existeixen contradiccions entre aquests serveis municipals i la Direcció de Patrimoni Arqueològic, mentre que nosaltres ens trobem enmig d'aquestes contradiccions, sense saber a vegades què fer i a qui fer cas. Per continuar parlant un poquet de la nostra problemàtica, ací la majoria de la gent està vinculada a l'administració, i per descomptat açò es nota. Per exemple, Xavier Martí ha parlat dels professionals lliures com molt perillosos. No sé jo fins a quin punt. Si algú pot ser perillós és per la falta d'una organització més clara, que pose a cada u al seu lloc, sense pretendre agafar responsabilitats de l'altre, però tot amb respecte i bona coordinació, una cosa que no ocorre totalment en l'actualitat.

Xavier Martí

Si aquesta és la sensació que he donat, demane disculpes. Jo no he fet més que manifestar la meua preocupació i la de tot un seguit de companys davant la manca de formació en arqueologia "d'intervenció" amb què ixen els arqueòlegs de la universitat. Era així fa vint anys, quan estudiava jo, i malauradament continua sent així ara, quan l'arqueologia s'ha convertit en una professió —gairebé— normalitzada. Abans hi havia possibilitats per a continuar la formació fent pràctiques en serveis d'arqueologia o museus, però ara o tens un contracte o res. Han desaparegut les vies tradicionals d'accés a la professió i no se n'han creat de noves. L'alternativa és el mercat.

El col·legi ho ha intentat —i ho dic amb coneixement de causa, des de l'experiència que em dona haver participat en la creació de la Comissió de València i en la seua junta gestora—, però no ha pogut organitzar l'oferta d'acord amb els coneixements, l'especialització o els anys d'experiència. L'arqueologia és hui una professió desorganitzada que ha irromput en un mercat perfectament organitzat com és el de la construcció.

Pel bé de la professió i pel bé de l'arqueologia, la liberalització de l'activitat ha de tenir la contrapartida del major control de les administracions. La imatge de l'arqueòleg municipal excavant amb dos peons ha quedat desfasada. L'arqueologia la fan els professionals independents, i em sembla bé. Però algú ha de coordinar el seu treball per orientar-lo cap a un objectiu comú i evitar així les intervencions inconnexes, algú que pense la ciutat en conjunt.

Francesc Llop

No són temps per a la lírica, per a la poesia, i crec que m'enteneu. No vull anar més enllà. Diguem que en aquests moments no hi ha pressa per fer reglaments, i si hi ha pressa per fer algun reglament no serà l'arqueològic o el de museus el primer. Sí que almenys hi ha la idea que hem de fer reglaments, que ja hem avançat perquè fa un temps es pensava que calia fer —igual que la llei espanyola— un reglament que en realitat el que fa es desenvolupar una miqueta més la llei, però que tampoc no ha avançat. Ací, en principi, ja s'està pensant a fer reglaments en plural, però l'arqueologia comença per A, i segurament començaran per la Z. No és temps per a la lírica, i a mi em fa molta enveja aquesta reunió en el sentit que s'han deixat caure idees, i aquesta reunió l'hauríem d'haver muntat nosaltres com a administració. No la muntem perquè —continue dient— no estan els temps per a la lírica. Sí que és important que separem l'administració dels polítics que hi ha en l'administració. En aquests moments nosaltres tractem d'aplicar la llei, però com bé sabeu un tècnic de província ho té difícil per a aplicar una llei que exigiria coordinar-se amb els ajuntaments, no delegar perquè no poden delegar, però sí coordinar-se; o siga, que aquesta coordinació i aquest intercanvi continue sent un intercanvi personal. És a dir, si tenim una bona relació és perquè tractem de tenir una bona relació amb la gent i sembla que no hi ha relació institucional, i això no hauria de ser perquè se suposa que som professionals, i només se suposa.

Només a base d'històries d'aquestes i escrivint i reunint-nos podrem avançar i podrem justificar que algun dia el reglament existesca. Jo m'imagino que existirà, i de fet tractem de parlar-ho entre tots. Però també moltes vegades falten interlocutors; col·legi d'arqueòlegs hi ha, hi ha bones relacions amb la gent, però també... Per cert, és obligat col·legiar-se? No n'estic tan segur, crec que sí, i crec que és una pregunta que hauríem de fer.

José Luis Simón

Para ejercer como persona por libre sí, porque de lo contrario no te puedes dar de alta fiscal, pero para trabajar en la administración está claro que no. Fuera de la administración sí, o por lo menos si te vas a dar de alta fiscal.

Francesc Llop

No és el tema de la discussió, però possiblement per enveja tractarem de propiciar més discussions d'aquestes, perquè la idea de la carta de l'*excavo*... (l'*excavo* és italià).

José Luis Simón

Quizá una "carta o recomendación", no sea el reglamento futuro, pero sí la base a partir del cual iniciar el camino de su redacción.

Xavier Martí

Sentem bé les bases. Promoguem reunions entre els arqueòlegs municipals perquè preparen les bases per a una carta de l'arqueologia. Però no ho fem a esquena de l'administració autonòmica. El problema és de tots i hem de treballar sota els auspicis de la Generalitat, en un ambient de col·laboració. Cal que la Conselleria de Cultura marque les pautes.

José Luis Simón

O no, porque las administraciones son lentas y se encuentran atendiendo otros problemas más inmediatos.

J. Emili Aura

Per favor, no entrem en discussions en la taula. Hi ha una paraula demanada.

Lluís Torró (Historiador. Regidor de l'Ajuntament d'Alcoi)

El que he de dir trencarà tota la discussió que esteu plantejant.

De tots els que esteu parlant fins ara, l'únic que no és arqueòleg sóc jo, i això hauríem de tenir-ho molt en compte. És a dir, esteu centrant-vos en temes molt estrictament de la professió dels arqueòlegs, en temes administratius, i tot això és molt important, efectivament, i hi ha una responsabilitat molt gran de l'administració pública, dels poders públics, de resoldre els problemes que es tenen ací, de com s'implementen les lleis, de com es milloren els serveis, de com s'estructura una actuació eficient. Però penseu que el problema de fons no és aquest. El problema de fons és que hi ha una escassa sensibilitat social per totes aquestes qüestions. Si hi haguera una forta pressió social perquè realment les intervencions urbanístiques es tinguessin en compte, segurament s'adoptarien mesures per a totes les qüestions patrimonials i arqueològiques, més tard o a més curt termini, però finalment se n'adoptarien perquè això es poguera dur a terme. Jo, per exemple, en la reunió de la setmana passada vaig veure els arxivers molt preocupats per les qüestions internes, administratives: de si havien de dependre del Departament de Cultura o de Secretaria. Aquesta una problemàtica molt semblant a la que esteu patint vosaltres, però també ells estaven molt preocupats per fer veure que la seua feina era una feina socialment rellevant, que era útil el que feien, que era útil per a l'Administració i útil per als ciutadans. I aquesta preocupació, jo, sincerament no la veig massa en els plantejaments que esteu tenint ací. És un poc com si ho donàreu per suposat, i de fet jo ho done per suposat —per això estic ací—, però em sembla que no es dona tan per suposat en els temes socials. El que ha passat al centre històric d'Alcoi és una prova molt evident de que sí que hi ha tres

o quatre persones que es preocupen i insisteixen, però la major part de la societat no està sensibilitzada per aquests temes.

Jo crec que aquestes jornades, si poden tenir sentit és precisament per sensibilitzar la societat i altres sectors que estan implicats, però que no ho estan directament. Si ací hi ha algun arquitecte, no sé si l'haurem convençut molt de la necessitat de realitzar estudis previs abans de fer intervencions; esteu donant per suposat que és així. Personalment crec que no els heu convençut perquè no heu parlat d'aqueixa qüestió, i pense que això és el tema que més importa, a banda dels temes administratius als quals no vull llevar-los importància. Però els representants polítics es preocuparan per aquest tema si reben una pressió social, si el veuen com una necessitat per part dels ciutadans, perquè si no, no ho faran.

La segona qüestió és que us veig molt preocupats per l'arqueologia des de la cota zero cap avall, i escassament preocupats per l'arqueologia de la cota zero cap amunt. Ja ho estava apuntant el tècnic de la Conselleria, perquè precisament a Alcoi el principal problema no el tenim al subsòl, almenys en el que és el nucli urbà, sinó que el tenim des de la cota zero cap amunt, ja que la nostra ciutat del segle XIX es va desplomar damunt de la ciutat medieval sense tocar-la pràcticament. Per tant, en els temes urbanístics i en els temes d'arquitectura i d'intervenció, els problemes que tenim nosaltres són precisament des de la cota zero cap amunt. Com s'actua ací? Com es compleix la Llei del Patrimoni? En això estem, en principi, molt preocupats. Què passa al subsòl? Jo entenc que a València, per exemple, la riquesa de l'estratigrafia del subsòl és enorme, però a Alcoi aquest problema no el tenim, i com Alcoi hi ha altres ciutats que tindran problemes que si no són iguals, són semblants, i aquesta qüestió no l'heu abordada massa.

Juan José Moya Salom (Arquitecte)

Ja que Lluís Torró ha preguntat si hi havia algun arquitecte, jo sóc arquitecte, i en principi no pensava intervenir-hi, però no per res, perquè si estic ací és perquè m'interessa el tema i no per convenciment.

La carta de Josep Torró parlava de la primera reunió que hi va haver, i efectivament, una de les coses que allí es va concloure va ser il·lusionant. Ara precisament ho ha dit Lluís, però més que il·lusionar es tractaria de conscienciar la gent que hi ha un llegat històric que està per damunt i per sota de la cota zero.

No s'ha parlat ací —possiblement no era el moment— de lligar amb açò el tema del fet arquitectònic que nosaltres també el patim. Som conscients moltes voltes d'abusos que estan cometent-se en moltes actuacions, dels quals de vegades t'assabentes i de vegades no. En definitiva, opine que hauria d'haver-hi una connexió, i aqueix interès hauria de tenir una resposta i tot el món hauria de ser-ne conscient. A partir d'açò prendria un cert impuls i una

presència, i hi hauria una necessitat d'estudis i d'avaluacions d'impacte de l'existència de restes arqueològiques al subsòl, a banda de l'interés que puga tenir el patrimoni arqueològic construït.

J. Emili Aura

Bé, crec que en bona part de les intervencions s'ha expressat, d'una banda, la casuística tan diversa que hi ha. De l'altra, s'hi ha fet referència no a la joventut sinó a la immaduresa de l'arqueologia en el sentit d'enfrontar-se davant situacions i marcs legals com el recent, on fins i tot es fragmenta i satel·litza més el patrimoni, i se satel·litza de tal forma que possiblement haguera calgut una quarta sessió de jornades on s'hagueren ajuntat aquests tres camps disciplinaris, on s'haguera parlat de la integració del que seria el patrimoni urbà, de la planificació, de la documentació i del que se'ns acaba de criticar —de veure només el patrimoni amb mires estretes, des de la cota zero cap avall. A més, per tal d'intentar integrar-hi propostes que sens dubte la Llei del Patrimoni Cultural Valencià més que integrar-les les desintegra.

Evidentment, haurem de treballar sobre el marc legal que tenim. Però sens dubte haurem de superar també les mancances professionals que hi ha a l'hora d'entendre i abordar el patrimoni, perquè les situacions que s'han expressat ací no deixen de transmetre la idea que l'arqueologia no està assegurada, i de fet és moneda d'intercanvi, de pressió, i moltes vegades és un pur tràmit, possiblement perquè ha caminat en una direcció en què s'ha desarrelat de la resta del patrimoni. Possiblement, s'hi hauria d'haver tingut des del primer moment una visió més global, en què s'integrara la planificació urbanística, tal com s'ha demanat, en definitiva. Sens dubte es pot advertir que, òbviament, estem discutint de termes corporatius, perquè des de fora se'ns diu: "Resoleu-vos els vostres problemes a casa, no vingueu a contar-nos-els".

Certament, el tercer aspecte que crec que ha aparegut molt reiteradament és allò de la poca connexió que hi ha en els diferents nivells de l'administració, tant en el que són reglamentacions, protocols per a l'estudi, documentació, seguiment, conservació, rehabilitació, restauració, etc., de manera integrada dins del que és patrimoni, com també allò que els nivells d'administració tenen una jerarquia que moltes vegades n'impedeix l'execució. M'explique: des de Conselleria, des de la Generalitat Valenciana, s'han convocat reunions de museus amb tècnics de museus i de serveis d'arqueologia municipals, i sempre s'ha intentat veure quines podien ser les línies d'actuació. Però, és clar, hi ha entitats com la Xarxa Valenciana de Museus que darrere no tenen pràcticament res, només una etiqueta o un segell, i no hi ha res més. Tu rasques i no hi ha res més. Per què? Perquè la Conselleria, els ajuntaments i les diputacions no volen seure a discutir, perquè quan s'asseuen a discutir un li diu a l'altre: "Tu, quants diners poses ací? I l'altre li respon: "Jo, si és un museu municipal, alguna subvenció

anual i prou. Aleshores, el regidor o l'alcalde diu: "Jo ací em gaste tants diners anuals i tu no m'has de dir el que he de fer a ma casa. I aquesta forma de cultura i d'organització de les coses —perquè això és una cultura, a l'hora d'organitzar i de planificar—, què és el que crea? Crea la desarticulació que estem veient, una desarticulació que, a més, està sancionada per llei, tal com succeeix ara.

El panorama que he descrit en la meua exposició pel que fa a Alcoi era moderadament optimista. Després José Luis Simón i Josep M. Segura també han estat moderadament optimistes, però aqueix optimisme —en la conjuntura actual, i després del que he escoltat— crec sincerament que s'ha convertit en pessimisme. Perquè pense que, encara que hem arribat tard, sembla que no hem arribat a temps, perquè en la situació de satel·lització i de fragmentació, com deia abans, és molt difícil que tantes instàncies i tants interessos puguin caminar en la mateixa direcció. I sí que m'adone ara que possiblement al moment oportú se'n va comentar, però no va acabar de prendre una posició més ferma. Possiblement sí que haguera estat bé una reunió o una jornada no tan específica, sinó més genèrica, on hagueren tingut cabuda, en definitiva, les diferents percepcions —que en són moltes—, perquè hi ha molt d'angle en el patrimoni.

José Luis Simón

Yo solo quería hacer una intervención a raíz de lo que ha dicho Lluís Torró. Creo que la sociedad tiene mucha sensibilización hacia el tema arqueológico; después de la medioambiental, pero una sensibilización sobre el tema arqueológico de forma teórica, sobre las grandes culturas de la humanidad no sobre su pasado expresado en los niveles arqueológicos de su ciudad.

Los profesionales de la arqueología nos preocupamos poco del origen público de los recursos —de impuestos— y que como contrapartida la sociedad reclama, en el caso de la arqueología urbana, una rentabilidad cultural, social, en la calidad de vida, etc., sino la incompreensión y el desencuentro entre sociedad y arqueología será la norma para el futuro.

Xavier Martí

Creo que lo que dices va a las palabras de Lluís Torró, y le das toda la razón, pero transmitir al ciudadano el contenido del archivo del suelo es un negocio que no es rentable. Es decir, la construcción del archivo del suelo es un trabajo gris y callado, y casi diría que es bueno que sea así. Lo que pasa es que la arqueología tiene que tener otra dimensión que no tiene nada que ver con el trabajo de documentación, que es la divulgación. Y ahí coincidí contigo en que la respuesta de la ciudadanía es espléndida. Nosotros, en Valencia, cuando hemos puesto en valor algunas partes del yacimiento, como en la Cárcel de San Vicente o en la Almoína, la respuesta ha sido espectacular.

Pero no pretendamos convencer a un político del valor social del archivo del suelo, porque es un concepto demasiado abstracto. Ahora, con ese archivo del suelo podemos montar cien exposiciones.

José Luis Simón

Pero es significativo que la clase política si apoyó las inversiones de la Almoína cuando vio el resultado obtenido en la Cárcel de San Vicente.

Xavier Martí

En Alcoi tienen ese motor: el patrimonio industrial. El patrimonio industrial es el que debe tirar de la arqueología urbana de Alcoi. Un gran museo del patrimonio industrial. A partir de ahí cualquier ciudadano de Alcoi tendrá a gala que se hagan intervenciones en el patrimonio del subsuelo y en el patrimonio edificado, porque las verá como una expresión más de una institución asumida por todos, ese museo de la industria valenciana, que será además la imagen de la ciudad cara al exterior.

J. Emili Aura

Es cert que hi ha clars elements de coincidència i confluència entre algunes de les intervencions fetes en les sessions anteriors i algunes de les fetes avui al voltant dels temes patrimonials.

No vull fer-ne un resum, perquè ja m'han dit que l'he fet abans i no ho tornaré a fer. Sí que vull agrair de tot cor, una altra vegada, a la CAM, al CAEHA, al ponent i a tots els membres de la taula que han fet possible, si més no, aquesta profitosa conversa i debat sobre temes que espere que ens siguin reunint.

Moltes gràcies a tots i a totes per la seua assistència.